

**AZƏRBAYCAN–ERMƏNİSTAN DÖVLƏT SƏRHƏDİNİN
DELİMİTASIYA VƏ DEMARKASIYA PROSESİ**

siy.e.ü.f.d., dosent Vüqar Məmmədzadə

<https://orcid.org/0000-0002-5381-0387>

Milli Müdafiə Universiteti

vuqar.zade1982@gmail.com

tar.ü.f.d. Qərib Əsgərov

<https://orcid.org/0009-0002-6321-878X>

Dövlət Sərhəd Xidməti

qerib.azadoglu@mail.ru

polkovnik Elnur Ələsgərli

<https://orcid.org/0009-0000-4308-277X>

Milli Müdafiə Universiteti

elnuralasgarli@gmail.com

Xülasə. Məqalədə dövlət sərhədinin delimitasiyası və demarkasiyası ilə bağlı məsələlər təhlil olunur. Qeyd edilir ki, demarkasiya sadəcə texniki proses deyil, o, həm də dövlət orqanlarının və milli nümayəndə heyətlərinin xarici siyasət və beynəlxalq hüquq sahəsində fəaliyyətini nəzərdə tutur. Məqalədə Azərbaycan–Ermənistan dövlət sərhədinin delimitasiyası və demarkasiyası ilə bağlı mövcud vəziyyət qiymətləndirilir, hər iki dövlət arasında sərhəd məsələlərinin həlli regional təhlükəsizlik məsələləri ilə əlaqələndirilir, delimitasiya və demarkasiya prosesində vasitəçi olmaq istəyən dövlətlərin mövqeyi təhlil edilir.

Məqalənin əsas məqsədi İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra yaranmış yeni reallıqlara uyğun olaraq Azərbaycan–Ermənistan arasında şərti sərhədin müəyyən olunması prosesini təhlil etmək və qiymətləndirməkdir. Məqalədə müvafiq olaraq, aşağıdakı vəzifə qarşıya qoyulur: Azərbaycan–Ermənistan arasında şərti sərhədin delimitasiya və demarkasiya prosesinin perspektivi və mövcud problemlərin həlli yollarının müəyyən edilməsi.

Tədqiqat işində analiz, sintez və müqayisəli təhlil metodlarından istifadə edilir.

Yekun nəticə: Azərbaycan–Ermənistan dövlət sərhədinin delimitasiya və demarkasiyası regionda təhlükəsizliyin və sabitliyin təmin edilməsi baxımından vacibdir və bu proses tərəflər arasında sülh sazişinin imzalanmasını ləngitməli deyil. Süni intellektdən istifadə edərək, tərəflər arasında sərhədin delimitasiya və demarkasiya prosesinin təqribi müddəti qiymətləndirilir.

Açar sözlər: dövlət sərhədi, sərhəd təhlükəsizliyi, delimitasiya, demarkasiya, süni intellekt

Giriş

Müasir dövrdə ictimai həyatın bütün sahələri üzrə milli maraqların qorunması və milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi hər bir dövlətin başlıca məqsədini təşkil edir. Təhlükəsizlik mühiti dövlətin mövcudluğunu və gələcək inkişafını şərtləndirən əsas amillərdən biri kimi onun kənar təsirlərə qarşı müdafiə qabiliyyətini formalaşdırır.

Dövlətin təhlükəsizliyi, ilk növbədə onun sərhədlərindən başlayır. Sərhəd hər bir dövlətin ərazisini qonşu dövlətdən ayıran xətt olub, onun fəaliyyət dairəsini və suverenliyinin həddini müəyyənləşdirir. Başqa sözlə, sərhəd istənilən müstəqil dövlətin vahid, digərlərindən fərqli və öz daxilində suveren şəkildə qavranılmasına xidmət edir [1, s.47].

Dövlət sərhədi dedikdə, dövlətin ərazisinin hüdudlarını müəyyən edən xətt və həmin xətt üzərindən keçən şaquli səth başa düşülür [2, s.4]. Dövlət sərhədləri həmsərhəd dövlətləri bir-birindən ayıran xətt olmaqla yanaşı, həm də həmin dövlətlər arasında müvafiq təmas nöqtəsidir. Bu gün dövlət

sərhədlərinin etibarlı mühafizəsini təmin etmədən dövlətçiliyi qorumaq, onu inkişaf etdirmək və cəmiyyətdə təhlükəsizlik mühitinə nail olmaq qeyri-mümkündür.

Müasir dünyada milli inkişafa və təhlükəsizliyə qarşı yönələn bir sıra təhdidlər, xüsusən terror fəaliyyətləri, qeyri-leqal miqrasiya, qaçaqmalçılıq, qadağan olunmuş məhsulların qanunsuz dövriyyəsi kimi transsərhəd cinayətkarlığın geniş miqyas alması dövlət sərhədlərində təhlükəsizlik mühitinin etibarlı təmin olunmasını zəruri edir. Son dövrlər dünyada davam edən proseslərin, qeyri-bərabər inkişafın və müxtəlif zəmində baş verən münaqişələrin səbəb olduğu qeyri-leqal miqrasiya halları sərhəd təhlükəsizliyinin regional və global təhlükəsizlik baxımından əhəmiyyətini xeyli artırmışdır.

1933-cü ildə VII Pan-Amerika konfransında imzalanmış “Dövlətlərin hüquq və vəzifələri haqqında montevideo konvensiyası” yeni dövlətin hüquqi subyektivliyini səciyyələndirən əzsaylı beynəlxalq sənədlərdən biridir. Bu konvensiya beynəlxalq hüququn subyektini kimi dövlətin dörd əsas xarakteristikasını müəyyən edir:

- a) daimi yerli əhali;
- b) müəyyən edilmiş ərazi;
- c) yerli hökumət;
- d) digər dövlətlərlə sivil münasibətlər qurmaq imkanı [3].

Delimitasiya və demarkasiya anlayışlarının mahiyyəti

Dövlət sərhədlərinin təhlükəsizliyinə müasir təhdidlərin (qeyri-leqal miqrasiya, mütəşəkkil cinayətkarlıq və terror fəaliyyəti) çox olmasına baxmayaraq, klassik təhdidlər də öz əhəmiyyətini itirməmişdir [4. s.37]. Bu baxımdan həmsərhəd dövlətlər arasında ərazi iddiaları ilə bağlı sərhəd mübahisələrinin və fikir ayrılıqlarının mövcudluğu xüsusilə qeyd edilməlidir. Təəssüf ki, dövlətlərarası sərhədlərin müəyyən edilmədiyi və ya səhv interpretasiya olunduğu məkanlar hələ də qalmaqdadır. Belə mübahisəli ərazilər potensial münaqişə ocağı olmaqla yanaşı, regionda “partlamamış barıt” rolunu oynayır.

Sərhəd mübahisələrinin mövcudluğu beynəlxalq inteqrasiyanın inkişafına ciddi maneədir. Sərhəd mübahisələrinin həllinin vacibliyi təkcə beynəlxalq hüquqi müddəalarla deyil, həm də daxili aspektlərlə bağlıdır. Mübahisəli ərazilərdə qeyri-sabit ərazi şəraitində sosial-iqtisadi göstəricilər əhəmiyyətli dərəcədə pisləşir ki, bu da sərhədyanı ərazilərdə iqtisadi sabitliyin və əlaqələrin pozulması, cinayətkarlığın artması, əhəlinin təhlükəsizliyinin təmin olunmaması ilə izah edilir. Bütün bunlar, heç şübhəsiz, dövlətlərin milli təhlükəsizliyi ilə yanaşı, regional və global təhlükəsizliyə də təhdidlər yaradır.

“Dayandırılmış” hüquqi statusu olan sərhədlər probleminin araşdırılması zamanı müəyyən edilmişdir ki, belə vəziyyətlərin yaranması müstəmləkə dövrünün nəticələri ilə birbaşa bağlıdır və daha çox tarixi xarakter daşıyır [5, s.15]. Digərləri isə beynəlxalq subyektlərin hüquqi fəaliyyətlərinin və dövlətin ərazi subyektlərindən ayrılması ilə bağlı qəbul olunmuş qərarlar nəticəsində formalaşmışdır. Bütün bunlarla yanaşı, dövlət sərhədləri ilə bağlı müqavilələrin müxtəlif şərtlərinin səbəb olduğu sərhəd problemlərinə də rast gəlinir.

Bu baxımdan həmsərhəd dövlətlərin birgə iştirakı ilə mübahisəli ərazilərlə bağlı mütəmadi müzakirə və görüşlərin təşkil edilməsi, habelə ən qısa zamanda dövlət sərhədinin dəqiqləşdirilməsi vacib məsələlərdəndir.

Dövlət sərhədləri, adətən, həmsərhəd dövlətlər arasında qarşılıqlı razılıq əsasında imzalanmış müqavilələrlə formalaşır. Beynəlxalq statusa malik həmin müqavilələrə dövlət sərhəd xəttinin göstərildiyi xəritə, dövlət sərhəd xətti və sərhəd nişanlarının ərazidə yerləşməsi haqqında təsviredici protokollar, sxemlər, eləcə də dövlət sərhədinin ərazidən keçməsinə şərh edən digər sənədlər əlavə olunur. Dövlətin və onun əhalisinin razılığı olmadan beynəlxalq birlik tərəfindən tanınmış dövlət sərhədləri heç bir halda dəyişdirilə bilməz.

Dövlət sərhədinin müəyyən olunması prosesi iki mərhələdən ibarətdir:

1. Delimitasiya zamanı sərhədin keçmə xətti dövlətlərarası müqavilədə ətraflı təsvir olunur və müqaviləyə əlavə olunan xəritədə öz qrafik əsasını tapır.

Şəkil 2. Dövlət sərhəd xətti

Azərbaycan–Ermənistan dövlət sərhədinin müəyyənləşdirilməsi üzrə nəticələr və perspektivlər

Dövlət müstəqilliyinin qorunması və möhkəmləndirilməsi, ictimai həyatın bütün sahələri üzrə təhlükəsizliyin, ərazi bütövlüyünün və sərhəd toxunulmazlığının, o cümlədən milli maraqların təmin olunması 1991-ci ildə müstəqillik əldə edən Azərbaycanın Respublikası qarşısında duran əsas vəzifələrdən idi. Lakin mövcud ictimai-siyasi vəziyyət, ölkənin müharibəyə cəlbi və müharibənin ağır nəticələri, xüsusən dövlət sərhədlərinin böyük bir hissəsinin işğalı, həmsərhəd dövlətlər tərəfindən müxtəlif ərazi iddialarının irəli sürülməsi, dövlət sərhədlərinin hər an pozulması təhlükəsi, sərhəd mübahisələrinin kəskinləşmə ehtimalının yüksək olması müstəqilliyin ilk illərində göstərilən vəzifələrin icrasına imkan vermirdi.

Bununla yanaşı, həmsərhəd dövlətlərdə mövcud ictimai-siyasi vəziyyət, regional münaqişələrin mövcudluğu və həllinin uzadılması, nüvə texnologiyalarının, narkotik vasitələrin və digər qadağan olunmuş komponentlərin tranzit yolu ilə Azərbaycan ərazisindən keçirilmə ehtimalı dövlət sərhədlərində təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsini ölkənin milli təhlükəsizliyi baxımından labüd edirdi.

Müstəqilliyin ilk illərində Ermənistan tərəfin nümayiş etdirdiyi aqressiya və separatçılıq siyasəti nəticəsində Azərbaycan Respublikası ərazilərinin təqribən 13210 km² hissəsi işğal olundu, ərazi bütövlüyü və suverenliyi pozuldu, Ermənistan–Azərbaycan dövlət sərhədlərinin 558 kilometr, İran–Azərbaycan sərhədlərinin isə 132 kilometr hissəsi nəzarətdən kənar qaldı. Dövlət sərhədlərinin nəzarətdənkənar qalması, həmin ərazilərdə qeyri-leqal fəaliyyətin təşkili, uzun müddət münaqişənin həlli istiqamətində aparılan danışıqların nəticə verməməsi, nəinki, Azərbaycanın, bütövlükdə regionun təhlükəsizliyinə təhdid yaratmışdı.

2020-ci il 27 sentyabr tarixində Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı, cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirilən əks-hücum əməliyyatları nəticəsində Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü təmin olundu və dövlət sərhədlərinin böyük bir hissəsi işğaldan azad edildi. 2023-cü il 23 aprel tarixində Azərbaycan–Ermənistan “Laçın” dövlət sərhədində buraxılış məntəqəsinin qurulması ilə müstəqillik tarixində ilk dəfə olaraq, Azərbaycanın dövlət sərhədləri tam nəzarətə götürüldü [7]. 2023-cü il sentyabrın 19-20-də Prezident cənab İlham Əliyevin Müzəffər Ali Baş Komandanlığı altında keçirilmiş lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində ölkəmizin suverenliyi tam bərpa edildi.

Müharibənin aktiv hərbi əməliyyatlar mərhələsi başa çatdıqdan sonra Cənubi Qafqazın geosiyasi mənzərəsi köklü şəkildə dəyişdi. Yeni geosiyasi reallıqlarla barışmaqdan başqa yolu olmayan

Ermənistan müxtəlif vasitəçilərin köməkliliyi ilə Azərbaycan tərəfi ilə masa arxasında əyləşməyə və danışıqlar aparmağa məcbur oldu.

44 günlük Vətən müharibəsində qazanılmış tarixi zəfərdən sonra Azərbaycanın qarşısında duran əsas məsələlərdən biri Ermənistanla yekun sülh müqaviləsinin imzalanması, ərazi bütövlüyünün və dövlət sərhədlərinin qarşılıqlı tanınması idi. Azərbaycan tərəfi istər Avropa İttifaqı, istərsə də Rusiyanın vasitəçiliyi ilə keçirilmiş bütün görüşlərdə Ermənistanla olan dövlət sərhədinin mümkün qədər tez müəyyənləşdirilməsinin zəruriliyini bəyan etmişdir.

2022-ci ilin fevralında Azərbaycanın Ermənistanla münasibətlərin normallaşdırılmasına dair irəli sürdüyü beş prinsipdə ərazi bütövlüyü və sərhədlərin toxunulmazlığı, dövlətlərin bir-birinə qarşı ərazi iddialarının olmaması, dövlət sərhədinin delimitasiyası və demarkasiyası ilə bağlı diplomatik münasibətlərin qurulması nəzərdə tutulmuşdu və bu, heç də təsadüfi deyildi [8].

Vətən müharibəsinin yaratdığı yeni reallıqlar Ermənistanı bu prinsiplər ətrafında ciddi düşünməyə, daha doğrusu bu prinsiplərlə razılaşmağa məcbur etdi. Məhz bunun nəticəsidir ki, 2022-ci il 23 may tarixində Brüsseldə Avropa İttifaqı Şurasının vasitəçiliyi ilə baş tutmuş görüşdən bir gün sonra Azərbaycan və Ermənistanda sərhədlərin delimitasiyası üzrə komissiyanın yaradılması barədə müvafiq sənədlər imzalandı.

2022-ci il 24 may tarixində sərhəd komissiyasının Azərbaycan–Ermənistan şərti dövlət sərhədində ilk görüşü keçirildi. Bu görüşlərdən sonra Ermənistan tərəfi Rusiya Federasiyası vasitəsilə Azərbaycana dövlət sərhədinin delimitasiya və demarkasiyası ilə bağlı hər iki tərəfin silahlı birləşmələrinin güzgü prinsipi əsasında sərhəddən geri çəkilməsini təklif etdi. Lakin bu təklif Azərbaycan tərəfinin milli maraqları ilə ziddiyyət təşkil etdiyindən, qəbul olunmadı. Rəsmi Bakı qəti şəkildə bəyan etdi ki, delimitasiya və demarkasiya prosesinin başlanması üçün hər hansı bir şərt qəbul edilməzdir.

2022-ci ilin oktyabrın 6-da Çexiya Respublikasının paytaxtı Praqa şəhərində “Avropa siyasi birliyi” Zirvə Toplantısında Ermənistan və Azərbaycan bir-birinin ərazi bütövlüyü və suverenliyini 1991-ci ildə imzalanmış Alma-Ata Bəyannaməsi əsasında tanıdıqlarını elan etdilər [9].

Bununla da Ermənistanın faktiki olaraq Qarabağı Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi kimi tanıdığı elan etdi. Praqa görüşü ilə Ermənistanın uzun illər irəli sürdüyü və münafiqənin həll olunmasına ciddi maneə olan Qarabağın statusu məsələsi tam aradan qaldırıldı. Bununla da Azərbaycan–Ermənistan dövlət sərhədinin tam müəyyənləşdirilməsi istiqamətində əlverişli şərait yarandı.

Tərəflər arasında sərhədlərin delimitasiya və demarkasiya prosesinin müəyyənləşdirilməsi ilk olaraq şimal bölgəsindən başladı. Delimitasiya prosesinin ilkin mərhələsində tərəflər sərhəd xəttinin ayrı-ayrı hissələrinin keçmiş Sovet İttifaqı dövründə mövcud olan hüquqi cəhətdən əsaslandırılmış respublikalararası sərhədə uyğun olaraq, Qazax rayonunun 4 kəndindən: Bağanis Ayrım, Aşağı Əskipara, Xeyrimli, Qızılhacılı, Kirants, Voskepar, Berkaber (Şəkil 3).

Şəkil 3. Qazax rayonunda delimitasiya olunmuş sərhəd kəndləri

2024-cü il aprelin 23-də Azərbaycan Respublikası ilə Ermənistan arasında sərhəddə geodeziya ölçmələrinə əsaslanaraq, koordinatların dəqiqləşdirilməsi prosesi çərçivəsində ilk sərhəd dirəyi quraşdırıldı [10]. Azərbaycan ilə Ermənistan arasında dövlət sərhədinin delimitasiyası üzrə aparılan işlər nəticəsində 12,7 kilometr uzunluğunda sərhəd xətti müəyyən olundu. Həmin ərazilərdə dövlət sərhədi Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidməti tərəfindən nəzarətə götürüldü.

Azərbaycan Respublikası ilə Ermənistan arasındakı sərhəddə koordinatların dəqiqləşdirilməsi işləri çərçivəsində aparılan geodeziya ölçmələri əsasında 2024-cü ilin may ayında artıq 40 sərhəd dirəyi quraşdırıldı (Şəkil 4).

Şəkil 4. Azərbaycan-Ermənistan arasında dövlət sərhəd nişanları

Hazırda Qazax rayonunun Yuxarı Əskipara, Barxudanlı, Sofulu, Naxçıvan MR-nin Sədərək rayonunun Kərki kəndi ilə bağlı məsələlər müzakirə edilir. Ancaq Ermənistan tərəfi bu prosesi də pozmağa cəhd göstərərək, Azərbaycan Ordusunun İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra baş vermiş sərhəd toqquşmaları nəticəsində bir sıra erməni kəndlərinə nəzarəti ələ keçirdiyini iddia edir. Bu kəndlərin taleyi, o cümlədən də Ermənistanın Azərbaycan ərazisində anklavı olan Gədəbəy rayonu ərazisində sahəsi 40 kvadrat kilometr olan Başkənd kəndi ilə bağlı məsələlər hələ də öz həllini tapmayıb.

Qeyd etmək lazımdır ki, bəzi ölkələrdə tərəflərarası sülh müqaviləsi imzalanmasa da, hətta delimitasiya və demarkasiya məsələsi həll olunmasa da, həmsərhəd dövlətlər bir-biri ilə mehriban qonşuluq şəraitində qarşılıqlı münasibətlər qura bilməşlər (məs., Rusiya–Yaponiya).

2024-cü il oktyabrın 23-də “Ermənistan və Azərbaycan arasında dövlət sərhədinin delimitasiyası üzrə Dövlət Komissiyası və Ermənistanla Azərbaycan arasında dövlət sərhədinin demarkasiyası və sərhəd təhlükəsizliyi məsələləri üzrə Komissiyanın fəaliyyətinə dair Əsasnamənin təsdiq edilməsi haqqında” qanun layihəsi isə yeni müstəviyə keçid deməkdir [11].

Azərbaycan–Ermənistan arasında sərhədlərin delimitasiya və demarkasiya prosesinə kənar qüvvələrin müdaxilə etmək istəyi diplomatik qaydaya uyğun şəkildə rəsmi Bakı tərəfindən məhdudlaşdırılır. Belə ki, Rusiya tərəfi Baş Qərargahında çoxsaylı xəritələrin (topoqrafik materiallar) mövcudluğunu əsas gətirərək, vasitəçilik etmək istədiyini dəfələrlə rəsmi müstəvidə bildirmişdir. Ermənistanın Azərbaycanla şərti sərhədində rəsmi Yerevan tərəfindən “Avropa müşahidəçilər missiyası” adlandırılan, hüquqi baxımdan heç bir statusu malik olmayan, “kollektiv Qərbi” təmsil edən hərbi və xüsusi xidmət orqanlarından ibarət qrupun fəaliyyəti tərəflər arasında sülh və təhlükəsizliyin təmin olunmasına mənfi təsir göstərir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 2024-cü il mayın 1-də Bakıda “Sülh və qlobal təhlükəsizlik naminə dialoq” mövzusunda “VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumu”nda çıxışı zamanı xüsusi olaraq qeyd edir: “*bizə vasitəçi lazım deyil, xüsusən də o insanlar ki, məhz öz məqsədlərini güdürlər. Onlar yardım etmək istəmir, onlar bizim bölgəyə siyasi və iqtisadi maraqları naminə müdaxilə etmək istəyirlər*” [12]

Biz bu amili Fransanın timsalında bəzi qərb ölkələrinin son dövrlərdə Azərbaycana qarşı tutduğu mövqeyində görə bilərik.

Dünya təcrübəsinə, xüsusilə post-sovet məkanında sərhədlərin müəyyən edilməsi mövzusunda nəzər salsaq, delimitasiya və demarkasiya prosesinin ümumilikdə 10–15 il davam etdiyini görə bilərik. Təsadüfi deyil ki, bir çox postsovet ölkələri arasında sərhədlərin hələ də delimitasiya və demarkasiyası həyata keçirilməyib [13].

Süni intellekt vasitəsilə Ermənistan–Azərbaycan delimitasiya və demarkasiya prosesinin müddətinin qiymətləndirilməsi

Delimitasiya və demarkasiya prosesinin xətti model əlaqəsini göstərmək üçün onu aşağıdakı kimi təyin edilə bilər:

$$Z = a \cdot X + b \cdot Y + c$$

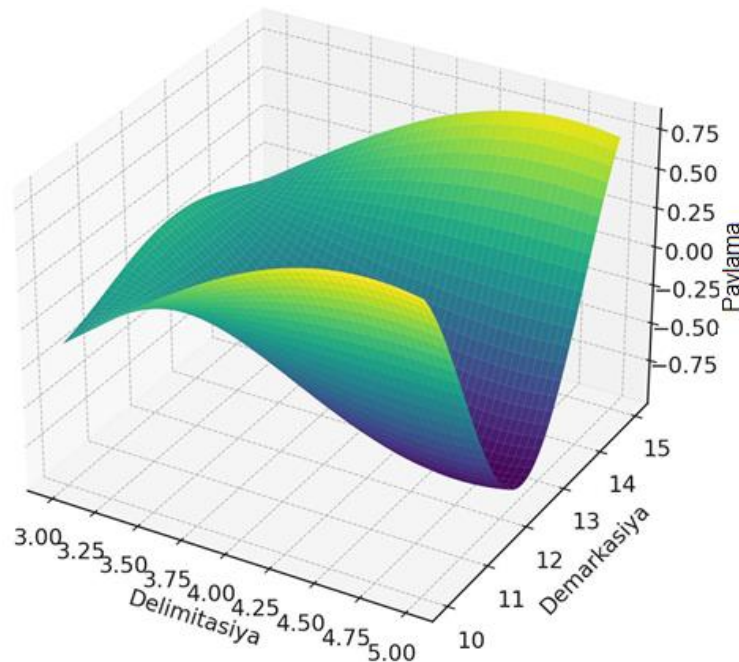
Burada,

Z – bəzi asılı dəyişən;

a, b və c isə müəyyənləşdirilməli olan parametrlərdir.

“Delimitasiya” və “demarkasiya” parametrlərinin qiymətlərinin paylanması 3D qrafikini qurmaq üçün onları ikiölçülü fəza şəklində təsvir etmək olar. Burada bir parametr 3–5 diapazonunda, digəri isə 10–15 ara diapazonunda dəyişir.

3D qrafik üzərində parametrlərin birgə paylanmasının vizuallaşdırılması üçün X oxu boyunca “delimitasiya” parametrlərinin dəyərləri, Y oxu boyunca – “demarkasiya” parametrlərinin dəyərləri qeyd olunur. Z oxu boyunca paylanma sıxlığı və ya təsadüfi dəyərlər əlavə edilə bilər (Şəkil 5).

Şəkil 5. Nəticə vizual olaraq 3D formatındadır

Nəticə

Rəsmi Bakı hesab edir ki, sülh sazişinin imzalanması Cənubi Qafqazda sabitlik, əmin-amanlıq və əməkdaşlıq mühitinin təmin olunması üçün vacibdir. Eyni zamanda Azərbaycanla Ermənistan arasında dövlət sərhədinin delimitasiya və demarkasiyası regionda təhlükəsizliyin və sabitliyin təmin edilməsi baxımından əsas şərtidir.

Ermənistanın imitasiya siyasətindən fərqli olaraq, dövlət sərhədlərinin delimitasiya və demarkasiyası üzrə danışıqların nəticəyönümlü olması Azərbaycanın siyasi kursunun prioritet məsələlərindən hesab edilir. Lakin sərhədin müəyyən edilməsi ilə bağlı tərəflər arasında əsaslı mübahisələrin, o cümlədən Ermənistan–Azərbaycan sərhədində Avropa müşahidəçilər missiyasının heç bir hüquqi əsas olmadan mövcudluğu bu prosesə mənfi təsir göstərir.

Dövlətin təhlükəsizliyini təmin etmək və transsərhəd cinayətlərin qarşısını almaq üçün təhlükəsizlik tədbirləri gücləndirilməlidir, bu isə demarkasiya prosesinin başa çatdırılmasını şərtləndirir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı

1. Defarj, F.M. Geopolitikaya giriş. / F.M.Defarj – Bakı: Qanun, – 2010. – 360 s.
2. Dövlət Sərhəd Xidmətinin fəaliyyətini tənzimləyən normativ hüquqi aktlar / – Bakı: DSX katibliyinin nəşriyyatı, – 2014. – 110 s.
3. Delimitation and demarcation of state boundaries: challenges and solutions: [Electronic resource] / Publisher Organization for Security and Co-operation in Europe, – December 19, 2017. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/2/363466.pdf>
4. Əsgərov, Q. Azərbaycanın milli təhlükəsizliyinin təmin olunmasında sərhəd mühafizəsinin rolu (1993–2013-cü illər): / fəlsəfə doktoru dis. / – Bakı, – 2022. – s. 37
5. Делимитация и демаркация государственных границ: актуальные вопросы и способы их решения. / – Австрия: – 2017. – 150 с.
6. Ивасита, А. Пограничный вопрос в Евразии. Сравнительный анализ центрально азиатского, российско-китайского и российско-японского опыта // – Сравнительная политика и геополитика. – 2010. №1. – с.130-143.
7. Dövlət Sərhəd Xidmətinin Mətbuat Mərkəzinin Məlumatı: [Elektron resurs] / – 23.04.2023. URL: <https://dsx.gov.az/news/1512>
8. Azərbaycan Respublikası Xarici İşlər Nazirliyinin mətbuat xidməti idarəsinin rəisi Leyla Abdullayeva KİV-in sualını cavablandırır: [Elektron resurs] / – URL: <https://www.mfa.gov.az/az/news/no11722>
9. Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi: [Elektron resurs] / – URL: <https://president.az/az/pages/view/azerbaijan/karabakh>
10. Azərbaycanla Ermənistan arasında ilk sərhəd dirəyi quraşdırıldı: [Elektron resurs] / – 23 aprel, 2024. URL: <https://az.trend.az/azerbaijan/politics/3889759.html>
11. İrəvanda delimitasiya-demarkasiya “davası”: [Elektron resurs] / – 26.10.2024. URL: <https://xalqgazeti.az/az/siyaset/199549-xqirevanda-delimitasiya-demarkasiya-davasi>
12. İlham Əliyev, VI Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun açılış mərasimində iştirak edib: [Elektron resurs] / – 1 may, 2024. URL: <https://president.az/az/articles/view/65691>
13. Ermənistan-Azərbaycan sülh sazişi delimitasiya və demarkasiyadan asılı olmamalıdır:- [Elektron resurs] / – 19 yanvar, 2024. URL: <https://oxu.az/siyaset/ermeniistan-azerbaycan-sulh-sazisi-delimitasiya-ve-demarkasiyadan-asili-olmamalidir-serh-foto>

Аннотация

Процесс делимитации и демаркации государственной границы между Азербайджаном и Арменией Вугар Мамедзаде, Гариб Аскеров, Эльнур Алескерли

В статье анализируются вопросы, связанные с делимитацией и демаркацией государственной границы. В статье показано, что демаркация – это не просто технический процесс, позволяющий сделать линию разграничения видимой в пространстве, но и предполагает деятельность государственных органов и национальных делегаций в сфере внешней политики и международного права. В статье также анализируется текущая ситуация с делимитацией и демаркацией государственной границы Азербайджан-Армения, а решение пограничных

вопросов между двумя государствами связано с вопросами региональной безопасности, а также позициями государств, желающих посредничать в этом вопросе. Анализируется процесс делимитации и демаркации границы между сторонами. Основная цель статьи – проанализировать и оценить процесс определения условной границы между Азербайджаном и Арменией в соответствии с новыми реалиями, возникшими после Второй Карабахской войны. Соответственно, в статье представлена следующая задача: перспектива процесса делимитации и демаркации условной границы между Азербайджаном и Арменией и пути решения существующих проблем. В исследовательской работе использованы методы анализа, синтеза и сравнительного анализа. Итоговый вывод: делимитация и демаркация государственной границы Азербайджан-Армения является главным условием обеспечения безопасности и стабильности в регионе, и этот процесс не должен задерживать подписание окончательного мирного соглашения между сторонами. С помощью искусственного интеллекта оценена примерная продолжительность процесса делимитации и демаркации границы между сторонами.

Ключевые слова: государственная граница, безопасность границы, делимитация, демаркация, Азербайджан-Армения.

Abstract
Azerbaijan–Armenia state border delimitation
and demarcation process
Vugar Mammadzada, Garib Asgarov, Elnur Alasgarli

The article analyzes the issues related to the delimitation and demarcation of the state border. The article shows that demarcation is not just a technical process for making the delimitation line visible in space, but also involves the activities of state bodies and national delegations in the field of foreign policy and international law. The current situation regarding the delimitation and demarcation of the Azerbaijan-Armenia state border is also analyzed in the article, and the resolution of border issues between the two states is connected with regional security issues, and the positions of the states that want to mediate in the border delimitation and demarcation process between the parties are analyzed. The main goal of the article is to analyze and evaluate the process of determining the conditional border between Azerbaijan and Armenia in accordance with the new realities that arose after the Second Karabakh war. Accordingly, the following task is presented in the article: the perspective of the process of delimitation and demarcation of the conventional border between Azerbaijan and Armenia and ways of solving the existing problems. Analysis, synthesis and comparative analysis methods are used in the research work. Final conclusion: delimitation and demarcation of the Azerbaijan-Armenia state border is the main condition for ensuring security and stability in the region, and this process should not delay the signing of the final peace agreement between the parties. Using artificial intelligence, the approximate duration of the border delimitation and demarcation process between the parties is estimated.

Keywords: state border, border security, delimitation, demarcation, artificial intelligence

Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur: 04.10.2024

Təkrar işlənməyə göndərilmişdir: 15.10.2024

Çapa qəbul edilmişdir: 19.11.2024